

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОМУНІКАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Осаволук Маргаріта

В умовах воєнного стану комунікація підлітків зазнає суттєвих змін під впливом емоційного напруження, нестабільності соціального середовища, обмеження звичних форм міжособистісної взаємодії та посилення ролі цифрового простору. Підлітковий вік є сенситивним періодом для розвитку спілкування, формування самооцінки, навичок групової взаємодії та особистісної автономії. Саме тому емпіричне вивчення психологічних особливостей комунікації підлітків у сучасних умовах є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Метою статті є висвітлити результати емпіричного дослідження психологічних особливостей комунікації підлітків в умовах воєнного стану.

Емпіричне дослідження було проведено на базі Вінницького ліцею № 13 м. Вінниці. У ньому взяли участь 60 учнів 10-х та 11-х класів, серед яких 33 дівчини та 27 хлопців. Для вивчення психологічних особливостей комунікації підлітків було використано комплекс методик: «Дослідження комунікативних та організаторських схильностей» (КОС-2) [1], «Q-сортування» В. Стефансона [3], «Шкала самооцінки» [5], а також авторське опитування щодо використання соціальних мереж, розроблене на основі сучасних праць про соціальні мережі, цифрову поведінку та інформаційну безпеку підлітків [2; 4]. Для обробки результатів застосовано описову статистику та коефіцієнт кореляції Пірсона. За результатами методики КОС-2 [1] встановлено, що у вибірці переважають підлітки з низьким і нижче середнього рівнями комунікативних схильностей (Табл. 1). Зокрема, низький рівень виявлено у 33,3 % досліджуваних, нижче середнього – у 18,3 %, середній – у 23,3 %, високий – у 6,7 %, а дуже високий – у 18,3 %. Це свідчить про те, що більше половини підлітків мають недостатньо сформовані комунікативні схильності, що може проявлятися у невпевненості, стриманості та труднощах у встановленні контактів.

Рівні комунікативних схильностей і самооцінки підлітків

Показник	Рівень	%
Комунікативні схильності	низький	33,3
	нижче середнього	18,3
	середній	23,3
	високий	6,7
	дуже високий	18,3
Самооцінка	висока	31,7
	середня	60,0
	низька	8,3

Результати за методикою «Q-сортування» В. Стефансона [3] показали, що у груповій поведінці підлітків переважають товариськість (68,5 %), залежність від думки групи (61,8 %) та уникнення боротьби (54,5 %). Це свідчить про поєднання відкритості до спілкування з вираженою орієнтацією на соціальне схвалення та прагненням уникати конфліктної взаємодії. Дослідження самооцінки за методикою «Шкала самооцінки» [5] показало, що для більшості підлітків характерний середній рівень самооцінки – 60 %. Високий рівень самооцінки виявлено у 31,7 % досліджуваних, а низький – у 8,3 %. Отримані результати дозволяють говорити про відносно стабільне самосприйняття у більшості учнів, однак наявність групи підлітків із низькою самооцінкою вказує на потребу в додатковій психологічній підтримці.

Важливе місце в дослідженні посів аналіз ролі соціальних мереж у житті підлітків (Табл. 2). За результатами авторського опитування, розробленого на основі праць про вплив соціальних мереж, соціальні очікування та цифрову безпеку підлітків [2; 4], найвищі показники зафіксовано за підшкалами соціальної підтримки / зв'язку (85 %) та активності використання соціальних мереж (83 %). Це свідчить про те, що цифровий простір виступає для сучасних підлітків важливим каналом комунікації, підтримання контактів і отримання емоційної підтримки.

Показники використання соціальних мереж

Підшкала	%
Активність використання	83
Соціальна підтримка / зв'язок	85
Довіра до інформації	43
Тривога / негативний емоційний вплив	71
Публічна активність	26
Ізоляція / заміщення офлайн-спілкування	31
Контроль приватності	58

Кореляційний аналіз показав відсутність статистично значущих зв'язків між основними досліджуваними показниками. Зв'язок між комунікативними схильностями та самооцінкою практично відсутній ($r = 0,036$; $p > 0,05$). Усі інші кореляції також мають слабкий або дуже слабкий характер. Водночас простежуються окремі змістовні тенденції: комунікативні схильності прямо пов'язані з товариськістю ($r = 0,188$) і обернено – з уникненням боротьби ($r = -0,192$) (Табл. 3). Самооцінка має слабкий обернений зв'язок із товариськістю ($r = -0,213$) і слабкий прямий – з нетовариськістю ($r = 0,172$), а також слабкий прямий зв'язок із контролем приватності в мережі ($r = 0,203$). Отже, статистично гіпотеза не підтвердилася, однак виявлені тенденції свідчать про складний, багатофакторний характер комунікації підлітків у воєнний період.

Таблиця 3

Найбільш виражені кореляційні тенденції

Показники	r Пірсона	Інтерпретація
КОС-2 – самооцінка	0,036	зв'язок практично відсутній
КОС-2 – товариськість	0,188	слабкий прямий
КОС-2 – уникнення боротьби	-0,192	слабкий обернений
Самооцінка – товариськість	-0,213	слабкий обернений
Самооцінка – нетовариськість	0,172	слабкий прямий
Самооцінка – контроль приватності	0,203	слабкий прямий

Таким чином, результати емпіричного дослідження показали, що психологічні особливості комунікації підлітків в умовах воєнного стану мають складний характер. У вибірці поєднуються знижені комунікативні схильності у значної частини учнів, достатня товариськість і орієнтація на групову підтримку, переважно середній рівень самооцінки та висока роль соціальних мереж як простору спілкування. При цьому цифрове середовище виконує не лише підтримувальну, а й напружувальну функцію. Хоча статистично значущих кореляцій не виявлено, отримані тенденції підтверджують доцільність подальшого вивчення впливу самооцінки, групової поведінки та цифрової взаємодії на комунікацію підлітків у воєнний період.

Список використаних джерел

1. Коқун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Олійник В. О. Психодіагностика лідерських якостей військовослужбовців : методичний посібник. Київ : ТОВ «7БЦ», 2023. 171 с. URL: <https://surl.li/jsldwt>
2. Куниця Т. Ю. Соціальні очікування учнівської молоді: фактори впливу на соціальну й академічну активність. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2024. Vol. 28, № 1. С. 250–260. URL: <https://surl.li/bsfjwv>
3. Малхазов О. Р., Коқун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. та ін. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів : методичний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с. URL: <https://surl.lt/rlflbt>
4. Харченко Н. В. Цифрова безпека підлітків: оцінка навичок управління контентом, цифровою ідентичністю та інформаційним середовищем. *Проблеми освіти*, 2025. Вип. №1(102). URL: <https://surl.li/fvsofi>
5. Холковська І. Л. Педагогічні умови превентивного виховання підлітків у загальноосвітній школі : дис. ... д-ра пед. наук. Вінниця, 2016. 282 с. URL: <https://surl.li/lxmzcm>